

Ks. dr hab. Bogdan Stańkowski, prof. AIK

Kraków, 02.07.2021

Akademia Ignatianum w Krakowie

Instytut Nauk o Wychowaniu

Katedra Pedagogiki resocjalizacyjnej

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dra Łukasza Albańskiego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Tytuł osiągnięcia naukowego: *Społeczno-pedagogiczne konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność.*

Przedmiotem niniejszej recenzji jest dorobek naukowy dra Łukasza Albańskiego, który został przeze mnie przeanalizowany i oceniony na potrzeby postępowania habilitacyjnego. Źródłową podstawą recenzji są następujące dokumenty: odpis dyplomu doktorskiego (kserokopia), autoreferat, wykaz publikacji (wersja papierowa), dwie publikacje w formie książkowej, oraz wybrane przez autora publikacje w plikach pdf od 2012 do 2020 roku. Analizie i ocenie nie poddano trzech publikacji w wersji elektronicznej wchodzących w skład dorobku naukowego przed osiągnięciem doktoratu oraz monografii *Spory wokół imigracji: polscy i niemieccy imigranci w Winnipeg* (wyjaśnienie takiej decyzji załączono niniejszej recenzji). Ponadto stwierdzam, iż dokumentacja od strony formalnej jest kompletna.

1. Sylwetka akademicka dra Łukasza Albańskiego

Dr Łukasz Albański uzyskał dyplom magistra Socjologii na wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego (2005). W roku 2011 uzyskał tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie Socjologii nadany uchwałą Rady Wydziału Filozoficznego UJ. Od roku 2010 do 2012 dr Ł. Albański był zatrudniony w wymiarze 1 etatu w Instytucie Nauk o Wychowaniu UP w Krakowie na stanowisku asystenta. W roku 2012 podjął pracę na tym samym uniwersytecie na stanowisku adiunkta. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż Habilitant jeszcze przed uzyskaniem doktoratu, był zatrudniony w

charakterze asystenta a aktualnie jako adiunkt koncentruje się na pogłębianiu prac badawczych w Instytucie Nauk o Wychowaniu UP, co z pewnością w początkowej fazie kariery naukowej sprzyja pogłębianiu problemów badawczych.

W ramach obowiązków dydaktycznych w Instytucie Nauk o Wychowaniu UP prowadził zajęcia w wymiarze godzin zgodnie z przelicznikiem dla asystenta i adiunkta. Dr Ł. Albański na przestrzeni 8 lat angażował się w prace seminaryjne ze studentami. Był on promotorem 22 prac magisterskich oraz 27 prac licencjackich. Aktualnie prowadzi seminarium magisterskie dla 9 i seminarium licencjackie dla 14 studentów. Jest też promotorem pomocniczym w swej macierzystej uczelni dwóch rozpraw doktorskich: *Metody i formy pracy nauczycieli w kreowaniu kompetencji kluczowych dla zrównoważonego rozwoju* (2017); oraz drugiego doktoratu: *Możliwości wykorzystania koncepcji relacji pedagogicznej Maxa van Manena w teorii i praktyce wychowania* (2020). W ramach działań w zakresie organizacji nauki Habilitant pełnił rolę pełnomocnika Dziekana Wydziału Pedagogicznego ds. Oceny Parametrycznej (2009-2012), importera danych na Wydziale Pedagogicznym UP do bazy PBN (2013-2017), oraz członka Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla studentów (2019-2020). Dr Ł. Albański podejmował również działania popularyzujące naukę – brał udział w audycjach radiowych (lata 2015-2016). Brał też udział w jednym wykładzie w ramach współpracy ze środowiskiem lokalnym (2016).

Biorąc pod uwagę aspekt pracy zawodowej oraz informacje zaczerpnięte z autoreferatu i z nadesłanego przez Habilitanta w okresie późniejszym *Alfabetycznego wykazu przedmiotów prowadzonych w latach 2011-2020 na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie* możemy stwierdzić, iż podejmowane zajęcia dydaktyczne (wykłady, konwersatoria, ćwiczenia, seminaria dyplomowe) były spójne z kierunkami badań własnych. Możemy również skonstatować, że przygotowanie naukowe Kandydata w zakresie socjologii znalazło również swoje odzwierciedlenie w dyscyplinie pedagogika w postaci kilku przedmiotów realizowanych na zajęciach dydaktycznych w macierzystej uczelni. W ocenie Habilitanta w zakresie zaangażowania od strony dydaktyki należy podkreślić, że obszary aktywności zgodne z jego wykształceniem formalnym i kompetencjami praktycznymi, przenikają się i stymulują Kandydata, by zaowocować w miarę spójnym i konsekwentnym obszarem badawczym. W działaniach dra Ł. Albańskiego popularyzujących naukę można dostrzec, iż owe zaangażowanie ogranicza się jedynie do kilku lat.

2. Dorobek naukowy dra Łukasza Albańskiego – ogólna charakterystyka

Habilitant jest autorem ponad dwudziestu publikacji naukowych, spośród których wiele z nich posiada punktację wyższą niż 20 pkt. Kandydat brał też udział w kilkunastu konferencjach naukowych zagranicznych i krajowych oraz był zaangażowany w komitecie organizacyjnym jednej międzynarodowej konferencji.

Analizując publikacje naukowe można dostrzec, iż w latach 2012-2020 Kandydat opublikował:

- a) Trzy książki, których tematyka oscyluje wokół imigracji, zagadnień migracji dzieci i ich adopcji (monografie 100 pkt, znajdujące się w wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe – wykaz wydany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego 18 stycznia 2019 r).
- b) 5 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych za 70 pkt (patrz aktualny wykaz czasopism wydany przez Ministra Edukacji i Nauki z dnia 9 lutego 2021).
- c) 3 artykuły w czasopismach naukowych za 40 pkt.
- d) 7 artykułów w czasopismach naukowych za 20 pkt.
- e) 7 artykułów w pracach pod redakcją (20 pkt).
- f) Hasła encyklopedyczne w ilości 5.
- g) Dwie recenzje książek na łamach czasopism naukowych.
- h) Artykuł w czasopiśmie spoza listy ministerialnej.

Warto nadmienić, że w całym dorobku publikacyjnym Habilitanta 9 osiągnięć miało charakter współautorski. Na podstawie deklaracji nadesłanych przez dra Ł. Albańskiego możemy stwierdzić, iż wkład procentowy w powstawanie publikacji współautorskich Habilitanta jest znaczący (zazwyczaj jest to wkład na poziomie 50%). Działalność tego typu z jednej strony świadczy o intensywnej współpracy Kandydata z innymi ośrodkami naukowymi, z drugiej jednak ukazuje pewną tendencję Habilitanta do zamykania się w gronie dwóch-trzech bliskich współpracowników/współautorów.

Habilitant publikował w czasopiśmie polskich i zagranicznych, głównie o tematyce socjologicznej i pedagogicznej. Dostateczny wydaje się dorobek Kandydata jeśli chodzi o recenzowanie prac (monografii) innych autorów i publikowanie tychże recenzji, esejów recenzyjnych na łamach czasopism naukowych, w których Autor nie stroni od krytycznego ustosunkowania się do dorobku innych autorów, szczególnie z zakresu socjologii. Ogólna liczba cytowań podana przez Habilitanta wynosi 24, a Indeks Hirscha – 2.

Po uzyskaniu doktoratu dr Ł. Albański wziął udział w 16 konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych, w tym trzech zagranicznych (Wielka Brytania -2, Dania). Udział w konferencjach był regularny (czasem kilka w ciągu roku), a poruszane w referatach zagadnienia były wystąpieniami autorskimi, których tematyka odzwierciedla w dużej mierze obszary zainteresowań badawczych Kandydata (problem migracji dzieci, adopcja międzynarodowa i międzyrasowa, zagadnienia związane z tożsamością młodzieży i dzieci w przestrzeni edukacyjnej, problem kompetencji rodziców adopcyjnych). W kwestii odbytych staży i grantów badawczych w instytucjach naukowych krajowych i zagranicznych należy zauważyć, że spośród pięciu wymienionych w autoreferacie, jedynie staż podoktorski w 2019 może być uwzględniony do oceny dorobku naukowego Habilitanta z uwagi na fakt, iż pozostałe cztery, które zostały zrealizowane w latach 2007-2010, odbyły się one w okresie jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora.

Po zapoznaniu się przedstawioną dokumentacją opisującą aktywność Habilitanta w różnych sferach życia naukowego, akademickiego, organizacyjnego, można skonstatować, iż jest ona szeroka, intensywna, wieloaspektowa, perspektywiczna, dynamiczna oraz – co wydaje się bardzo istotne – praktycznie użyteczna. Mimo, iż Kandydat nie wykazywał aktywności w zakresie działań w ramach Erasmusa (wykłady zagraniczne z inicjatywy zainteresowanego), czy też wykłady zagraniczne na zaproszenie uczelni, to jednak docenić należy znaczący, międzynarodowy wymiar aktywności naukowej dra Ł. Albańskiego. Nie dostrzeżono również przynależności Habilitanta do krajowych czy zagranicznych towarzystw naukowych, co nie zmienia faktu, iż Kandydat był obecny w różnych europejskich środowiskach akademickich starając się nawiązywać relacje z innymi pracownikami naukowymi, upowszechniać na konferencjach i publikować swoje osiągnięcia naukowe za granicą. Nadmieniam, iż w niniejszej ocenie zostały uwzględnione tylko te osiągnięcia, które Kandydat uzyskał po doktoracie.

3. Ocena osiągnięć naukowo-badawczych opublikowanych przed głównym osiągnięciem habilitacyjnym

W autoreferacie dostrzega się brak pogłębionej refleksji Kandydata nad całym swoim dorobkiem. Autor praktycznie poza książką habilitacyjną (patrz punkt *Ocena rozprawy habilitacyjnej*), nie omawia swojego dorobku publikacyjnego, a tym samym nie wykazuje na ile poczynione badania, wnioski, analizy we wcześniejszych artykułach i książkach doprowadziły autora do opracowania monografii habilitacyjnej. Werbalnie Kandydat stwierdza, że jego wcześniejszy dorobek doprowadził go do rozprawy habilitacyjnej, natomiast nie można tego skonstatować na podstawie wyjaśnień zawartych w autoreferacie. Autoreferat zatem nie jawi się jako synteza, pogłębiona refleksja Kandydata nad swoim dorobkiem, ale bardziej ma charakter ogólnego zestawienia wklejonych fragmentów ze *Wstępu* do książki habilitacyjnej i innych publikacji/monografii (np. patrz Autoreferat str. 3 i książka habilitacyjna str. 8; autoreferat str. 5 i książka habilitacyjna str. 13.; autoreferat str. 6 i Wstęp do książki habilitacyjnej str. 14; autoreferat str. 11-13 i uwagi końcowe w książce hab. str. 205-207). Z uwagi na fakt, iż przedmiotem niniejszej recenzji nie jest *Autoreferat* ale dorobek habilitacyjny Kandydata, dlatego też doszukiwanie się związków merytorycznych pomiędzy książką habilitacyjną a pozostałym osiągnięciem naukowo-badawczym Habilitanta będzie leżeć po stronie recenzenta.

W skład dorobku naukowego dra Ł. Albańskiego przed opublikowaniem głównego osiągnięcia habilitacyjnego wchodzi dwie monografie: *Spory wokół imigracji: polscy i niemieccy imigranci w Winnipeg*, Impuls, Kraków 2013, *Adopcja międzyrasowa. Refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością*, Universitas, Kraków 2018, kilkanaście artykułów, które ukazały się w czasopiśmie naukowych i w publikacjach zbiorowych, oraz kilka haseł encyklopedycznych.

Szeroki krąg problemów podjętych przez Kandydata dotyczy zagadnień w obszarze pedagogiki i socjologii. Badania opublikowane przez dra Ł. Albańskiego prowadzone były głównie w kontekście migracji na kontynencie Północno – amerykańskim, która obejmowała koniec XIX i początek XX wieku. Ciekawą propozycję analizy dyskursu dotyczącego etniczności Autor zawarł w artykule *Etniczność i dyskurs* (2012). Swoją

strategię badawczą Autor oparł na analizie jakościowej gazet angielsko-niemiecko- i polskojęzycznych. Wnikanie Kandydata w zagadnienia dotyczące etniczności z pewnością sprzyjały pogłębianiu wiedzy i perspektyw do refleksji nad tożsamością etniczną migrantów.

Monografia Kandydata zatytułowana *Spory wokół imigracji: polscy i niemieccy imigranci w Winnipeg*, Impuls, Kraków 2013, s. 181, została wydana po obronie rozprawy doktorskiej, która odbyła się w roku 2011. Konfrontacja treści rozprawy doktorskiej *Etniczność, społeczna stygma i mobilizowanie zasobów: studia porównawcze polskich i niemieckich imigrantów w Winnipeg, Manitoba 1896-1919*, Uniwersytet Jagielloński, Archiwum UJ, sygnatura 2011/210, oraz treści monografii wyżej wspomnianej (*Spory wokół imigracji...*), doprowadza mnie do następującego wniosku: rozprawa doktorska oraz w/w monografia pokrywają się w wielu miejscach (z rozprawy doktorskiej przeniesiono do monografii całe rozdziały, punkty i niektóre paragrafy). Monografia *Spory wokół imigracji*, nie została wydana jako publikacja rozprawy doktorskiej (całości lub części), ale jako osobna książka, z nowym tytułem i z nowymi recenzjami. W omawianej monografii nie ma też wzmianki, iż jest ona przedrukiem rozprawy doktorskiej (w części lub w całości). Wobec powyższych informacji stwierdzam, iż mamy w większości do czynienia z powtórzeniem dzieła, z tego też względu monografia zatytułowana *Spory wokół imigracji...* zostaje wyłączona z mojej oceny dorobku publikacyjnego Habilitanta.

Troskę Kandydata w zgłębianiu problemów integracji i włączania migrantów do szerszej społeczności widzimy w publikacji *Migranci o nieuregulowanym statusie u progu dorosłości: Refleksje nad znaczeniem edukacji w perspektywie cyklu życia* (2018). Współautorski artykuł jest ważnym wkładem Kandydata w pogłębianie znaczenia zastosowania perspektywy cyklu życia w badaniach nad emigrantami o nieuregulowanym statusie wchodzącymi w dorosłość, co może mieć przełożenie na postrzeganie polityki imigracyjnej, integracyjnej i oświatowej krajów objętych emigracją. Również w tym artykule Autor nie pozostaje bezstronnym, wykazując zainteresowanie nieletnim i korzyściami wynikającymi ze spojrzenia na nieletnich migrantów z troską o jakość ich życia w dorosłości.

Innym przykładem zaangażowania Autora w zgłębianie zagadnień dziecka migranta jest artykuł *The challenges of undocumented migrant childhood* (2018). Dr Ł. Albański słusznie w perspektywie głównego osiągnięcia habilitacyjnego, stara się nie tylko

przybliżyć i zrozumieć pojęcie nieudokumentowanego dzieciństwa, ale przede wszystkim chce przywrócić dyskusję o dzieciach rozumianych nie tyle jako obcokrajowcach narażonych na liczne zagrożenia, ale głównie o dzieciach jako tych, którzy przynależą do grupy mniejszościowej i są podmiotem, któremu przynależą prawa i ochrona.

Zaangażowanie publikacyjne Habilitanta w przybliżanie figury dziecka migranta można odnaleźć również w eseju przeglądowym *Shattered spaces of migrant childhood: Camps, borders and uncertain status* (2020). Autor na bazie dwóch monografii anglojęzycznych wydanych w 2016 i w 2019 roku, ukazuje dzieciństwo migrantów jako rzeczywistość przestrzenną tj. powiązaną z konkretnymi obozami dla emigrantów. Jest to ważny głos Autora w kontekście socjologicznym i pedagogicznym, gdyż wyczula czytelnika na kwestię marginalizowania nieletnich migrantów, a samemu Kandydatowi daje niejako możliwość szerszego spojrzenia na kwestię dziecka migranta, spojrzenia na jego tymczasowość, na jego sytuację niepewności i swoistego zawieszenia wśród zawiłości rozwiązań prawnych.

Ważną publikacją napisaną we współpracy z prof. M. Kowalskim jest artykuł *Borders, Inequalities and Global Generations: A Preliminary Study on the use of Ulrich Beck's Concepts in the Polish Context* (2018). Autorzy skupiając się na głównych koncepcjach Becka, dają pewne ramy teoretyczne badań nad migracją, nad nieletnimi i możliwymi sytuacjami konfliktowymi, jakie mogą pojawiać się w sytuacji, gdy wchodzi w interakcję ze sobą. Artykuł nie jest dyrektywnym, ale bardziej posiada charakter opisowy z chęcią poznania nowych wyzwań jakie stoją przed osobami chcącymi pracować z polską młodzieżą. Artykuł o tyle ważny, gdyż próbuje przełamać pewną niechęć do fenomenu migracji w kontekście polskim i staje się istotnym wkładem w dyskusję nad zasadnością wkładu Becka w rozumienie sprzeczności, podziałów narastających w społeczeństwie nie postrzeganym jako kraj imigracji.

Drugi artykuł napisany we współpracy z prof. M. Kowalskim zatytułowany *Global Generation(s) and Higher Education: Some Reflections on the Use of Ulrich Beck's Concepts in the Polish Context* (2018) jest pewnym powtórzeniem idei Becka zawartych we wcześniej omawianym artykule, aczkolwiek Autorzy wnoszą pewne *novum*, skupiając się głównie na roli uczelni w budowaniu świadomości migracyjnej nowego pokolenia Polaków. Z publikacji tej przebija pedagogiczna troska Habilitanta, aby na bazie polskich doświadczeń migracyjnych (głównie chodzi o stosunek młodych Polaków do zjawiska migracji), poprowadzić akademicką refleksję nad rolą edukacji w czasach szybkich

migracji i rodzących się międzypokoleniowych różnic w postrzeganiu tegoż fenomenu migracyjnego. Znaczącą w perspektywie budowania społeczeństwa wielokulturowego wydaje się być idea zawarta w artykule i dotycząca koncepcji pokoleń globalnych, mogąca dać ciekawy wgląd w dyskusję o sposobach radzenia sobie z możliwymi konfliktami w społeczeństwie rodzącymi się na bazie różnic pokoleniowych i odmiennego postrzegania problemu migracyjnego.

Zamysł Kandydata nad dzieckiem/dzieciństwem dostrzegamy w art. *Socjologia dzieciństwa: dyskusja nad pozycją dziecka w socjologii* (2017). Artykuł napisany w ujęciu socjologicznym ujawnia ważną kwestię, iż w popularnych podręcznikach do socjologii można odnotować brak treści dotyczących dziecka i dzieciństwa. Wart odnotowania jest fakt, iż rozważania na temat dziecka/dzieciństwa podjęte w omawianym artykule znalazły swoją kontynuację w rozprawie habilitacyjnej.

Ciekawą inicjatywą „zadomowienia się” Kandydata na terenie pedagogiki jest współautorski artykuł zatytułowany: *Our Kids: the American dream in crisis...* Cenne wydają się dociekania Autorów dotyczące kwestii na ile współczesna edukacja polska służy znoszeniu czy też pogłębianiu różnic społecznych. Omawiana publikacja świadczy o tym, iż Kandydat doszukując się implikacji dla edukacji w kontekście polskim pragnie również dać pewien swój wkład w rozwój pedagogiki polskiej.

Analizując dorobek Habilitanta sprzed opublikowania rozprawy habilitacyjnej, można wyróżnić jeszcze jeden ważny nurt jakim jest problem adopcji międzynarodowych/międzyrasowych. Do tego nurtu przynależy monografia *Adopcja międzyrasowa. Refleksje nad pokrewieństwem, rasą i przynależnością*, oraz kilka artykułów opublikowanych zarówno w rozdziałach w monografiach naukowych jak również i w czasopismach naukowych.

Artykuły poruszające problem adopcji dzieci pojawiające się już od 2013 r. są istotne, gdyż świadczą o pewnym procesie dojrzewania Kandydata, nabieraniu pewności naukowej z możliwością zwieńczenia poszukiwań napisaniem monografii wydanej w 2018 r. (*Adopcja międzyrasowa*). Poszukiwania dra Ł. Albańskiego w tym kontekście słusznie koncentrują się nie tylko na wglądzie w doświadczenia zagraniczne dotyczące adopcji (Kanada, USA) (art. *Czy miłość nie rozróżnia kolorów? Międzyrasowa adopcja w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych* (2014), ale też na roli, zadaniach rodziny adopcyjnej (art. *O wartościach środowiska rodzinnego...*2013), na poszukiwaniu nowego spojrzenia na teorię i praktykę wychowania, na odnajdywaniu tego, co ważne dla dziecka w rodzinie

adopcyjnej (nie tyle więzy krwi, co bardziej aspekty typowo ludzkie) (art. *The New Brave World of Race? Interracial Adoption and the Issue of Racial Categorization* 2017). Wysiłek Autora w zrozumienie dziecka przez pryzmat adopcji międzynarodowych dostrzegamy również w art. współautorskim *Adopcje międzynarodowe jako zaniedbany obszar badań nad migracjami* (2016). Dzięki tym poszukiwaniom czytelnik wzbogaca wiedzę na temat migracji o specyfikę adopcji wraz z jej istotnym odniesieniem do sytuacji jaką przeżywają najmłodszy migranci. Zwieńczeniem poszukiwań Autora poczynionych w nurcie adopcji jest monografia *Adopcja międzyrasowa* 2018, mająca charakter interdyscyplinarny. Rozważania na temat adopcji międzyrasowych zawarte w w/w monografii świadczą o dobrym warsztacie badawczo-metodologicznym Kandydata. Zaslugą Autora jest między innymi to, iż burzy on pewne klasyczne spojrzenie na porządek społeczny oparty na więzach krwi i postuluje o nową refleksję nad znaczeniem pokrewieństwa. Autor przez wnikliwą analizę uświadamia czytelnika, iż adopcja międzyrasowa może być nie tylko nowym kierunkiem tworzenia rodzin ponad granicami politycznymi, które oparte byłyby na miłości rodzicielskiej, ale także może być swoistym barometrem społecznym wskazującym na ile społeczność jest zaangażowana w proces budowania sprawiedliwego społeczeństwa wielokulturowego. Na bazie poczynionych analiz dotyczących „nurtu adopcyjnego” możemy stwierdzić, iż Habilitant zgłębiając problem adopcji w różnych aspektach, w sposób dostateczny potrafił skonsolidować własne zainteresowania wokół zagadnień związanych z migracją, dzieciństwem, zróżnicowaniem etnicznym.

Podsumowując należy stwierdzić, że omawiany wyżej dorobek publikacyjny Habilitanta stanowi ważny etap w jego rozwoju naukowym. Stanowi on tło, wstępną prowokację badawczą, jest rodzajem inkubatora teoretycznego i inspiracyjnego dla dalszej szeroko zakrojonej analizy przedstawionej w rozprawie habilitacyjnej.

Habilitant posiada również w swoim dorobku publikacyjnym kilka osiągnięć, które nawet jeśli bezpośrednio nie łączą się z zagadnieniem dziecka migranta i z problemami adopcji międzynarodowej, to jednak poruszają w szerokim aspekcie tematy z zakresu migracji, integracji, historii i perypetii migrantów szczególnie ekonomicznych z początków XX wieku. Artykuł Ł. Albański, M. Krywult-Albańska, *Społeczno-ekonomiczny profil imigrantów w Wisconsin – analiza danych spisowych* (2012), jest przykładem na to, jak Autor przez pryzmat historii ruchów migracyjnych szczególnie tych z Europy do Ameryki Północnej próbuje zrozumieć nie tylko zachowania polityczne

krajów w kwestiach imigracyjnych, ale także przepisy imigracyjne, fenomen antyimigranckiego nastawienia społeczeństwa przyjmującego.

Innym artykułem poruszającym problem migracji, tożsamości, asymilacji jest *Identity, integration, and assimilation recorded in Manitoba's Polish and Ukrainian cemeteries* (2012). Publikacja mimo tego, iż porusza wydawałoby się odległy problem inskrypcji nagrobnych zmarłych migrantów, to jednak w swej istocie łączy się z nurtem migracyjnym badań Kandydata. Wnioski Autora ukazują ciekawą dynamikę w procesie migracyjnym – nawet cmentarze, inskrypcje nagrobne, architektura nagrobków, wszystkie te elementy mogą w pewien sposób „krzyczeć” o konieczności zachowania tożsamości religijnej, etnicznej i być wyrazem odmienności, głosem sprzeciwu wobec całkowitej jednorodności społeczeństwa przyjmującego.

W dorobku publikacyjnym Habilitanta można odnotować również kilka artykułów, które same w sobie są wartościowe, ale pozostają one bez merytorycznego związku z osiągnięciem habilitacyjnym Autora oraz z publikacjami wspomagającymi jego główny nurt badań. Na uwagę zasługuje chociażby art. *Higher education and the growth of menial jobs* (2016), poruszający problem kształcenia na poziomie wyższym i stratyfikacji społecznej. Ambitnym obrazem ukazującym współczesną kobietę z jej gadżetami jest art. *Torebka: pleć i codzienność* (2016), który dobrze uwydatnia kunszt Kandydata jako socjologa. W art. *Mapping inequalities: Canada, China, and the United Kingdom* (2015), Autor omawiając anglojęzyczne publikacje, co prawda porusza problemy społeczeństwa wielokulturowego, różnic etnicznych, ale jest to spojrzenie typowo socjologiczne i bez wyraźnej korelacji z problematyką badań głównego nurtu. Ciekawym poznawczo jest art. napisany we współpracy z M. Krywult-Albańską (*Ubóstwo, przemoc i wykluczenie w miastach Stanów Zjednoczonych...* (2018), który jest niejako kontynuacją kilku publikacji Kandydata omawiających dorobek socjologów anglojęzycznych. W oparciu o badania A. Goffman, Autorzy kreślą realistyczny obraz wykluczenia i przemocy w miastach amerykańskich. Nawet jeśli tematycznie to zagadnienie odbiega od głównych zainteresowań Habilitanta, to jednak wspomniana publikacja świadczy o odwadze i krytycznym podejściu Autora do sposobu prowadzenia badań przez innych naukowców. W duchu recenzyjnym napisany jest też art. *The metamorphosis of the world and nostalgia for an ideal past: Beck and Bauman's last works* (2019). Baczna obserwacja dorobku naukowego innych socjologów oraz angażowanie się Autora w tworzenie haseł encyklopedycznych świadczą z pewnością o dociekliwości i dojrzałości naukowej Kandydata. Artykułem, który nie znalazł dalszej kontynuacji w poszukiwaniach

naukowych jest publikacja zatytułowana *Bielszy odcień inteligencji: o różnicach rasowych i etnicznych w kontekście badań nad inteligencją* (2019). W przypadku dra Ł. Albańskiego jest to odosobniony kierunek badań, aczkolwiek świadczy o rozległych zainteresowaniach Autora w kontekście grup etnicznych i wychowania wielokulturowego.

4. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Rozprawa habilitacyjna: *Spoleczno-pedagogiczne i kulturowe konteksty migracji dzieci. Między globalnym wykluczeniem a walką o godność*, składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów, uwag końcowych i rekomendacji dla praktyki pedagogicznej oraz z bibliografii sporządzonej bez podziału na druki zwarte, artykuły, strony internetowe, dokumenty. Monografia posiada proporcjonalny rozkład treści zamieszczonych w poszczególnych rozdziałach. We wstępie Autor nie nadmienił w jakiej dyscyplinie (subdyscyplinie) osadził swoją pracę. Zasygnalizował natomiast, iż w pracy będzie odwoływał się do kategorii dziecka/dzieciństwa i znaczenia relacji dziecko-dorosły. Obrane przez Autora podejście konstruktywistyczne przewija się przez całą rozprawę. Autor we wstępie kilkakrotnie zaznaczył cel monografii. Niestety w tymże wstępie nie odnajduję wzmianki na temat przyjętej metody. Pytania zaprezentowane przez Autora mają ścisły związek z tematem pracy. W rozważaniach wstępnych Autor podkreśla, iż jego praca wpisuje się w dyskusję nad zjawiskiem migracji dzieci obecną w międzynarodowej literaturze przedmiotu.

Ważne z punktu widzenia *status quaestionis* są wzmianki na temat inspiracji badawczych oraz dotychczasowych osiągnięć autorów na polu naukowym w kwestii rozumienia dziecka i dzieciństwa. Lektura informacji wstępnych nie daje jednak odpowiedzi na pytanie skąd pojawiły się zaproponowane w pracy zagadnienia odnoszące się do sytuacji małoletnich migrantów (rozdziały V-IX). Aktualne w tym kontekście byłoby również pytanie o *novum pracy*, które nie zostało zasygnalizowane we wstępie. Informacje końcowe zawarte we wstępie dotyczą treści poszczególnych rozdziałów.

Dwa pierwsze rozdziały teoretyczne pracy hab. są bardzo ważne z punktu widzenia metodologicznego, bowiem kreślą współczesną naukową wizję dziecka/dzieciństwa uwypuklając takie wymiary jak przywiązanie, przynależność,

sprawczość (dziecko jako aktor społeczny, protagonista). Nie posiadają one odniesień do dzieci migrantów (oderwane od problemów migracji), ale są konieczną analizą rozumienia dziecka/dzieciństwa w literaturze naukowej. Stają się zatem punktem wyjścia do dalszego spojrzenia na różne konteksty życia dzieci migrantów. Rozważania te pozwalają zrozumieć kim jest dziecko/dzieciństwo i skonfrontować, dać niejako pewien fundament pod rozważania nad aktualną sytuacją dziecka-migranta. Struktura pracy sugeruje, że to Autor najpierw przybliży rozumienie dziecka/dzieciństwa w literaturze przedmiotu (pedagogicznej, socjologicznej, psychologicznej), a następnie wskazuje na różne konteksty życia tychże migrantów, po to, by na koniec zaproponować od strony pedagogicznej pewne rozwiązania, które dorównywałyby standardom wypracowanym przez literaturę przedmiotu w zakresie dziecka/dzieciństwa. Taka struktura pracy jawi się zatem jako logiczna i spójna.

W rozdziałach I-IV wskazane byłoby określenie obszaru terytorialnego uwzględnianego w analizach – jaki region, jakie państwa Autor bierze pod uwagę w swych rozważaniach, bowiem wyciągnięcie ewentualnych wniosków i ważnych stwierdzeń jest uzależnione od ustaleń prawnych obowiązujących w poszczególnych krajach. Kandydat wymienia ponadto różne kategorie dzieci-migrantów (*unaccompanied minors, undocumented minors*) nie precyzując, która kategoria jest w pracy bazową. Z powyższych powodów, niektóre sformułowania i opinie Autora dotyczące traktowania dzieci-migrantów stają się ogólnikowe, trudne do zweryfikowania z braku odniesień do konkretnych rozwiązań prawnych w poszczególnych krajach. Cały rozdział III *Dziecko jako migrant*, jest analizą sytuacji dziecka w kontekście migracji (adopcje, łączenie członków rodzin itp.). Rozważania te wydają się być bardzo istotne, gdyż Autor ukazuje w nim pewną zmianę w kierunku przedefiniowania sposobu myślenia o osobach małoletnich zwracając uwagę nie tylko na kwestię bezpieczeństwa dzieci ale też na problem niedostatecznego zabezpieczenia opieki dzieciom-migrantom w krajach przyjmujących/goszczących.

W rozważaniach w rozdziale IV na temat praw dziecka jako obywatela zabrakło moim zdaniem rozróżnienia pomiędzy prawem pierwotnym rodziców do opieki nad dzieckiem (prawo wynikające z więzów naturalnych łączących rodziców i dziecko), oraz prawem wtórnym jakie posiada państwo względem dziecka i opieki nad nieletnim (prawo wynikające z więzów prawnych). Refleksje przeprowadzone w tym aspekcie mogłyby przyczynić się do uzyskania przez Autora większej klarowności w relacjach rodzina – państwo i uchroniłoby przed niebezpieczeństwem postrzegania nieletniego w oderwaniu

od relacji rodzic-dziecko w aspekcie zadań wynikających nie tylko z postanowień prawa, ale też z uwagi na obowiązki podyktowane naturalnymi więzami rodzinnymi. W/w rozróżnienie wydaje się być zabiegiem koniecznym, aby uniknąć pewnej formy dualizmu (potrzeby dziecka usprawiedliwiającej konieczność rozłąki i deportacji rodzica – str. 100). W rozdziale IV cenne są ponadto wnioski Autora dotyczące słabości pewnych rozwiązań w kwestii uzyskania przez dziecko obywatelstwa (zasada *ius soli*, *ius sanguinis*, *ius domicilii*). Dalsza refleksja nad tymi zagadnieniami z pewnością mogłaby przynieść pewne rozwiązania w aspekcie promowania inkluzji społecznej nieletnich i włączania ich w uczestnictwo w przestrzeni publicznej.

Rozdział V zawiera opis perypetii dwojga samodzielnie migrujących nastolatków (chłopiec Wasil z Afganistanu i nastolatka Blessing z Nigerii). Ważne poznawczo są przytoczone przez Autora szczegóły dotyczące przeżyć nieletnich na ich drodze migracyjnej w kierunku Europy. Obraz socjologiczny tych postaci kreślony przez Autora jest niezwykle realistyczny. Porusza tragizm nieletnich migrantów narażonych na prostytutkę, na porzucenie w dżungli, na utratę zdrowia a nawet życia. Niemniej jednak w tym rozdziale zabrakło wskazówek dotyczących kryteriów doboru omawianych osób. Ponadto na bazie przytoczonych historii migrantów wskazana byłaby głębsza refleksja np. nad konkretnymi bolączkami rządów państw UE w zakresie zarządzania migracją nieletnich, czy refleksja nad pewnymi paradoksami pomiędzy deklarowanymi działaniami państw Unii a rzeczywistą sytuacją nieletnich szczególnie w krajach Zachodniej Europy.

W rozdziale VI zawarty został ważny głos Autora w kwestii znaczenia szkoły w procesie asymilacji dzieci migrantów. Kandydat w tej części pracy poczynił starania, aby zawęzić rozumienie dzieci migrantów tylko do tych, które posiadają nieuregulowany status prawny. Jest to ważny zabieg metodologiczny, który precyzyjnie określa grupę osób poddanych analizie. W tym rozdziale można dostrzec stwierdzenia Autora, który na bazie analizy literatury słusznie dostrzega rolę szkoły w procesie akulturacji dzieci, wzmacniania uczestnictwa w kulturze społeczeństwa przyjmującego, oraz w procesie identyfikacji nieletnich. W moim odczuciu w tej części pracy zabrakło świeżych badań i refleksji nad dzieckiem-migrantem w kontekście chociażby ostatnich fal migracyjnych do Europy. Często Autor również przytacza wyniki badań z lat '90 ubiegłego wieku, co w tak newralgicznej i zmiennej rzeczywistości wydaje się pewnym lapsusem (str. 136 i nast.). Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na problem dzieci migrantów bez opieki rodzicielskiej w krajach Południa Europy (np. Hiszpania, Włochy, Grecja). Nadmienię w oparciu o własne badania, iż w samych Włoszech odnotowuje się obecność ponad 10 tys

dzieci, głównie z krajów arabskich i z Azji, pozostających bez opieki rodzicielskiej. W ostatnich latach problem ten dotyka również Polskę. Niemniej jednak trafne jest stwierdzenie dra Ł. Albańskiego, iż w Polsce szersze badania w tym aspekcie są jeszcze w fazie początkowej.

Rozdział VII książki habilitacyjnej jawi się nieco jako mieszanka trzech odrębnych problemów: adopcji międzynarodowej, handlu dziećmi i usług reprodukcyjnych. Pomimo natłoku problemów zawartych w tej części pracy, Autor zgrabnie powiązał powyższe zagadnienia wykazując ich ścisłą współzależność. Nawet jeśli Autor kreśląc zakończenie w publikacji/monografii *Adopcja międzyrasowa*, nie zasygnalizował nowego problemu, nie wysunął nowych postulatów, to jednak przyjęć należy, że rozdział VII książki habilitacyjnej jest pogłębieniem zagadnienia adopcji międzynarodowych i problemów około tym razem nie tylko z perspektywy USA, co było bardziej uwypuklone w książce *Adopcja międzyrasowa*.

Kolejny rozdział zatytułowany *Meandry sprawiedliwości społecznej: dzieci żołnierze*, jest ważnym krokiem Autora ukazującym sytuację dziecka w kontekście przymuszonego udziału w akcjach zbrojnych (indoktrynacja, walka z bronią w rękę itd.). Na odnotowanie zasługują rozważania podjęte przez Autora dotyczące dylematów, które musi rozwiązać społeczeństwo w kwestii dziecka żołnierza (m.in. zawieszenie normy prawnej zobowiązującej strony konfliktów do ochrony osoby małoletniej, traktowanie dziecka żołnierza w chwili rozbrojenia i pozbawienia wolności, problem reintegracji społecznej dzieci żołnierzy). Pomimo pozytywnych aspektów tej części pracy, odnoszę wrażenie, że rozdział ten mógłby również „funkcjonować” bez kontekstu migracyjnego, jako osobne zagadnienie dotyczące symptomów odhumanizowania współczesnego dziecka/dzieciństwa.

Z ogólnego dyskursu zawartego w osiągnięciu rzadko przebija się w sposób zadowalający zagadnienie godności dziecka zasygnalizowane w tytule książki habilitacyjnej oraz we wstępie do tejże książki. W tym kontekście ważnym byłoby, aby Autor przede wszystkim wyjaśnił kwestię rozumienia godności człowieka (np. *godność osobowa*, *godność osobowościowa*), a następnie bardziej uwypuklił na kartach monografii właśnie tę zapowiadzianą w tytule walkę o godność dzieci. Przyznać jednak należy, że kwestia ta wybrzmiewa przynajmniej w rozdziale IX (*Śmierć małego migranta*), w którym Habilitant odważnie podejmuje problem śmierci dzieci jako efekt ruchów migracyjnych. Docenić zatem należy tego typu głos Autora również z uwagi na fakt, iż

zjawisko śmierci dzieci migrantów w badaniach nad migracjami wydaje się być obszarem dość zaniedbanym. Autor we wspomnianym rozdziale słusznie koncentruje się nie tyle na kwestiach związanych z rozmiarem zjawiska śmierci dzieci migrantów, ale przede wszystkim na konieczności wyjścia z narracji śmierci jako problemu technicznego dla państwa i skierowanie się bardziej ku obronie godności życia ludzkiego również w okolicznościach związanych z migracją.

Dużą część pracy habilitacyjnej zajmują konteksty, w których dzieci-migranci przeżywają swoje dramaty. Rodzi się pytanie na ile owe konteksty są wynikiem arbitralnych zabiegów autora, by ukazać dziecko-migranta w różnych sytuacjach życiowych (czyli wspomniane konteksty byłyby swego rodzaju egzemplifikacją), a na ile zaproponowane zagadnienia w rozdziałach V-IX dotyczące sytuacji małoletnich migrantów są następstwem pewnej wewnętrznej logiki i przyjętej metodologii na potrzeby pracy habilitacyjnej? Wydaje się, że Kandydat celowo stawia przed czytelnikiem różne doświadczenia dzieci migrantów, które zazwyczaj nie wpisują się w ustalone dla bezpiecznego rozwoju dziecka normy, ani nie mieszczą się ramach zdroworozsądkowego myślenia o dziecku i dzieciństwie. Ten celowy zabieg Autora ma niejako stać się wyzwaniem dla socjologii, pedagogiki, poszukiwania nowych zamysłów nad współczesnym dzieckiem/dzieciństwem. Z pewnością można tutaj mówić o dużym wkładzie Autora w udzielaniu odpowiedzi na realne potrzeby pedagogiki/wychowania wielokulturowego.

Ważne konkluzje, które są owocem analizy literatury, Autor gromadzi w *Podsumowaniach* do każdego rozdziału. Podsumowania zamieszczone przez autora po każdym rozdziale są sporządzone w ścisłej korelacji z treścią analiz proponowanych w poszczególnych rozdziałach. Dostrzegam, iż Autor tworząc podsumowania z łatwością wydobywa te treści, które są istotne dla rozważań podejmowanych w kolejnych rozdziałach.

W *Uwagach końcowych i rekomendacjach dla praktyki pedagogicznej* dr Ł. Albański przywołuje najważniejsze konstatacje poczynione w korpusie pracy. Wnioski formułowane są w perspektywie relacyjności: dziecko – dorosły, dziecko – rodzic. Autor jeszcze raz wydobywa te wymiary, które są warunkiem *sine qua non* dla zrozumienia dziecka/dzieciństwa i zaaplikowania odpowiednich form pomocy dzieciom migrantom. Cenne z perspektywy pedagogicznej są również obszary problemowe nakreślone przez dra Ł. Albańskiego zawierające rekomendacje dla osób pracujących z dzieckiem

migrantem. Autor proponując te obszary powtarza poniekąd niektóre swoje spostrzeżenia, niemniej jednak są one swego rodzaju wytycznymi pomocnymi w pracy w duchu wielokulturowym. Z pewnością rozważania poczynione w pierwszych czterech rozdziałach posłużyły do tego, by krytycznie spojrzeć na poszczególne konteksty, w których żyją dzieci migrantów. Mamy tutaj zatem do czynienia nie tylko z opisem typowym dla socjologa, ale również umiejętnością wyprowadzania rekomendacji pedagogicznych na bazie analiz socjologicznych. Można więc zaobserwować w działaniach Kandydata zabiegi otwierania się na wymiar pedagogiczny, co jest cenne w kontekście ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika.

Patrząc całościowo na monografię habilitacyjną niepokoić może czytelnika niemalże obsesyjne patrzenie Habilitanta na dziecko i dzieciństwo i postrzeganie tej rzeczywistości w kluczu konstruktów społecznych. Niemniej jednak, Autor przyjmując do swoich rozważań podejście konstruktywistyczne, wydaje się, że jest koherentny w swoich analizach i konsekwentnie realizuje ustaloną metodologię. O ile dyskusyjna jest wizja patrzenia na dziecko/dzieciństwo tylko w perspektywie konstruktywizmu społecznego (dziecko jako konstrukt społeczny), o tyle cenne wydają się być analizy autora w perspektywie interdyscyplinarnej. W rozważaniach autora zawartych w całej książce habilitacyjnej dostrzega się niezwykłą jego troskę o dziecko, by świat dziecka nie był postrzegany jako podrzędny względem świata dorosłego. Troskę o to, by zniwelować pozycję zależności dziecka od dorosłego (dziecko jako „niedoskonały dorosły”, dziecko jako „istota niepełna”). Można by zatem zaproponować tezę, iż autor opowiada się za takimi kierunkami analizy dzieciństwa i dziecięcości, które promowałyby bardziej podmiotowe podejście dorosłego w relacjach z dzieckiem i niejako poszerzałyby autonomię dziecka oraz promowały koncepcję sprawczości dziecka. Z kart monografii habilitacyjnej można doszukać się nieśmiałego wyrażania przez Autora swego stanowiska. Ujawnia się ono w tym, że dr Ł. Albański próbuje odczarować pokutujące spojrzenie na dziecko/dzieciństwo, które odbywa się przez pryzmat jego braków, podporządkowania, niekompletności proponując bogatszą wizję postrzegania dziecka/dzieciństwa nie tyle z pozycji władzy, co bardziej w perspektywie aktora społecznego z jego przestrzenią do działania i uświadamiania sobie własnej sprawczości. Cennym jest to, iż Kandydat wprowadza czytelnika w pewien proces rehabilitacji dziecka/dzieciństwa i uzmysławia nam, iż patrząc na dziecko musimy brać pod uwagę subtelne i złożone procesy jego transformacji w dorosłość na różnych etapach i poziomach życia. Habilitant rozszerza dyskurs i zmusza niejako czytelnika do pozbycia

— 16 —

BW

się mentalności, która włącza dziecko w logikę użyteczności dla rodziny/rodziców i powielania schematów jakoby celem wychowania była produktywna dorosłość.

5. Uwagi w kwestii formalnej, bilans ocenowy i wnioski końcowe

Zaprezentowana rozprawa oraz dość bogaty jak na młodego pracownika naukowego dorobek publikacyjny, organizacyjny, dydaktyczny stanowią wartościowy wkład nie tylko do badań nad dzieckiem w kontekście migracji, ale także w zakresie ożywienia pedagogicznej i socjologicznej refleksji nad dzieciństwem w kontekście wykluczenia i marginalizacji. Cenne jest podejście Habilitanta do omawianych problemów nie tylko od strony socjologicznej (opisy zjawisk), ale również pedagogicznej (dostrzeganie jednostki i problemów edukacyjnych związanych z konkretną osobą). Dorobek naukowy Habilitanta posiada wyraźny charakter interdyscyplinarny. Dra Ł. Albańskiego charakteryzuje zatem holistyczne podejście, co świadczy o jego umiejętności poprowadzenia dialogu pomiędzy dyscyplinami i samodzielności naukowej. Rozumienie dziecka/dzieciństwa i problemów migracyjnych, które Habilitant rozwija głównie przez pryzmat socjologii, odnajduje swoją kontynuację w kreśleniu implikacji dla wychowania i pedagogiki. W dorobku Habilitanta dostrzega się zatem jego kunszt nie tylko w zakresie socjologii (chłodne, merytoryczne analizy, konsultowani autorzy zaczerpnięci z „górnjej półki”), ale też pedagogiki – poszukiwanie implikacji na płaszczyźnie pedagogicznej. Wartością dodaną rozprawy pracy habilitacyjnej Kandydata jest to, iż w świetle nowych wyzwań stojących przed pedagogiką wielokulturową, Autor zmusza nas niejako do nowego, krytycznego spojrzenia na współczesne rozumienie dziecka/dzieciństwa – porzucenie ciasnego gorsetu narzuconego dziecku przez dorosłego i przyjęcie szerszej perspektywy rozumienia tegoż dziecka z jego sprawczością, protagonizmem i autonomią. Autor przy pomocy teorii konstruktywizmu społecznego chce niejako wyjść naprzeciw dzieciom migrantom, poszukując dla nich nowego sensu życia i poczucia sprawczości. Chciałoby się powiedzieć za prof. Florianem Znanieckim, że proces wychowania, edukowania nie jest tylko działalnością lokującą się historycznie i linearnie. Jest to proces powracania do metod, do rozumienia wychowanka w nowym kontekście (por. F. Znaniecki, *Socjologia wychowania*, tom. 1, *Wychowujące społeczeństwo*, PWN, Warszawa 2001, s. 3).

Rozprawa habilitacyjna nie stanowi jednorazowej prezentacji określonego problemu ale jest wartościowym, dojrzałym studium, podsumowaniem wcześniejszych etapów i osiągnięć cząstkowych Kandydata, które wyżej zostały przeze mnie scharakteryzowane. Wiele wcześniejszych publikacji dra Ł. Albańskiego posiada zatem bezpośredni związek z głównym osiągnięciem Kandydata i staje się impulsem do dalszych poszukiwań naukowych. W wielu miejscach jest widoczna szczególna zdolność Habilitanta do prowadzenia pogłębionej analizy, bez utraty zasadniczego wątku pracy. Wobec nowych wyzwań jakie stoją przez pedagogiką interkulturową, uważam, że omawiana rozprawa dobrze wpisuje się w aktualne potrzeby i intencje współczesnych poszukiwań w zakresie migracji i wychowania wielokulturowego. Habilitant wnikając w problemy dziecka-migranta, realizuje w pewnym sensie postulat wybitnego włoskiego socjologa i filozofa Franco Ferrarottiego, który chciał by wychowanie było swego rodzaju wyprowadzaniem młodego człowieka z jakiegoś rodzaju pierwotnego chaosu, ponurej i nieuporządkowanej masy (por. F. Ferrarotti, *Scienze e coscienza. Verità pubbliche pratiche personali*, EDB, Bologna 2014, s. 21).

Ogólnie, rozprawa i działalność publikacyjna Kandydata dobrze ilustruje jego uzdolnienia do syntetycznego formułowania swoich myśli i jasnego ujawniania problemu. Habilitant, zarówno jako autor własnych opracowań, jak i współautorskich, wykazuje odpowiednie, oczekiwane od kandydatów do tzw. samodzielności naukowej, umiejętności w zakresie formułowania problemów i ich rozwiązywania, otwierania nowych kontekstów i ich interpretowania. Docenić należy erudycję Autora, umiejętność wykorzystania adekwatnej terminologii i prowadzenie dyskursu naukowego na dobrym poziomie. Dysertacja wciąga w lekturę, zawiera wartościowy dobór autorów. Bardzo bogata (w zdecydowanej większości zagraniczna) i starannie dobrana *Bibliografia*, to wyraz odczytania, zauważalnej swobody korzystania i dobrej orientacji Autora w literaturze przedmiotu. Publikacje obcojęzyczne Habilitanta świadczą o jego skutecznym umiędzynarodowieniu i promowaniu polskiej myśli pedagogicznej i socjologicznej w anglojęzycznych periodykach polskich i zagranicznych.

Lektura całego dorobku naukowego Kandydata (publikacje, konferencje, granty, działalność organizacyjna), pozwala mi na wyrażenie następującej opinii – obszary badań, wnioski z poszczególnych analiz, zaangażowanie popularyzatorskie dra Ł. Albańskiego są bardzo ważnym i wartościowym osiągnięciem poznawczym, wskazującym na posiadanie kompetencji badawczych i dydaktycznych, które nie tylko okazjonalnie zaistniały na drodze jego naukowego rozwoju, ale nade wszystko są przemyślanym i

- 18 -

Bm

ważnym osiągnięciem dającym nadzieję na dalszą samodzielną pracę naukową i pracę ze studentami w zakresie kształcenia młodych pracowników nauki.

W tym miejscu pragnę też wyrazić moje życzenia dla Habilitanta, aby swoją naukową tożsamość i warsztat pedagoga budował nie tylko na wizjach człowieka zakorzenionych w pedagogice czy w socjologii, ale również, aby ciągle sięgał do zdobyczy takich nauk, które są fundamentalne w zrozumieniu człowieka/wychowanka (antropologia filozoficzna, psychologia).

Konkludując należy stwierdzić, że cykl artykułów, monografia (*Adopcja międzyrasowa*) oraz monografia habilitacyjna pomimo słabości wyeksponowanych w niniejszej recenzji, jak i całościowo uwzględniona aktywność naukowa, stanowią podstawę, by sformułować przekonanie, iż spełniają one wymagane przez prawo oraz obyczaj akademicki kryteria dla efektywnego przeprowadzenia oraz pozytywnego zwieńczenia przewodu habilitacyjnego. Popieram zatem wniosek za pośrednictwem powołanej *Komisji habilitacyjnej* o przyjęcie dorobku dra Ł. Albańskiego oraz zaprezentowanej rozprawy habilitacyjnej z nauk społecznych w zakresie pedagogiki jako naukowej podstawy do dopuszczenia Autora do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

L. B. Stachurski